

**Univerzita Hradec Králové – Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií**

Hodnocení bakalářské práce

Posudek oponenta práce

Jméno autora: Věra Zemanová

Název práce: Sociokulturní realita a její interpretace ve studiích Mary Douglasové

Oponent práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Téma a cíl práce: Autorka se věnuje problematice čistoty a nečistoty na příkladu práce Mary Douglasové, významné britské sociální antropoložky. Rozebírá zejména problematiku nečistoty v různých společnostech.

Zaměření práce: Čistota/nečistota, Mary Douglas, symbolická antropologie

Jazyková a stylistická úroveň práce: Po jazykové i stylistické stránce není práce zpracována na uspokojivé úrovni. Gramatické nebo stylistické chyby a jiné nedůslednosti nebo překlepy se objevují a jsou velmi výrazné (např. časté problémy s čárkami, shody podmětu s přísudkem, ale i překlepy typu „porozumnět“ (s. 12) místo porozumět nebo „vlib“ (s. 12) místo „vliv“). Také se objevují špatně uvedená jména antropologických velikanů – Lévi-Strauu (s. 15) namísto Levi-Strauss nebo Gannepe (s. 13) namísto Gennepe. Ve výčtu bychom mohli pokračovat.

Rozsah práce: V mezích středního rozsahu, 44 stran včetně bibliografie.

Použitá literatura: Bakalářská práce pracuje s fundovanými zdroji, ale vzhledem k charakteru práce je poněkud zavádějící, že v celé práci autorka na Mary Douglas příliš neodkazuje. Autorka používá především tištěné zdroje a celkový počet zdrojů je 36.

Formální stránka práce: Po formální stránce je práce včetně poznámkového aparátu zpracována požadovaným způsobem.

Celkové hodnocení a kritické poznámky:

Autorka v abstraktu jasně deklaruje, že se „*opírá o stěžejní Mary Douglasové, Čistota a nebezpečí*“ (v abstraktu) a také sám název práce svádí k tomu, že se bude autorka věnovat teoretickému přínosu Mary Douglas. V abstraktu však autorka uvádí, že se bude zabývat různými kulturami a jejich představami o čistotě a nečistotě. Autorka se tak v podstatě po celou dobu věnuje spíše empirickému pojednání o různých formách řádu, anomálií a nečistoty u různých společností.

Hned zkraje je nutno uvést, že je opravdu škoda, že se autorka neodhodlala k teoretickému rozboru práce Mary Douglas, protože pak by mohla být její bakalářské práce více přínosná. Takto je spíše výčtem různých empirických důkazů. Zcela v souladu s abstraktem uvádí autorka různá pojetí nečistoty v různých kulturách, ale po celou dobu čtení práce je možné klást si otázku, zda je opravdu tak důležité uvádět tolik konkrétních příkladů, anebo se spíše zaměřit na teoretické rozpracování díla Mary Douglas. Pokud by se autorka více věnovala teoretickému rozboru její práce, došla by jistě k závěru, že antropologický svět Mary Douglas není pouze postaven na symbolické antropologii, ale významný vliv měl také funkcionalismus, strukturalismus a také britská tradice sociální antropologie. Jenom tak se dá pochopit její dílo, včetně pojmy jako řád nebo nečistota, celistvě.

Na druhou stranu lze pochopit, proč autorka věnuje podstatnou část své práce rozboru náboženských, magických a rituálních úkonů různých společností – koneckonců Mary Douglas také věnovala těmto aspektům podstatnou část své knihy – ale opět si čtenář po celou dobu musí nutně klást otázku, kam empirický výčet spěje a zda se dočká nějakého teoreticky podloženého závěru nebo konstruktivní kritiky práce *Čistota a nebezpečí*. Ovšem marně. A to je opravdu škoda, protože její dílo mohlo být rozebráno kritickým okem a nikoliv pouze aplikováno na konkrétní příklady. V celé knize je pak dokonce uvedeno i relativně málo odkazů a citací na knihu *Čistota a nebezpečí*.

Autorka pak navíc některé konkrétní příklady opakuje – např. zmínku o botách (s. 21, 32, 50). Osobně jsem se pak těšil na rozebrání luskouna a toho se mi v práci dostalo. Stejně tak jsou využité i jiné velice známé příklady.

V práci jsou pak určité nepřesnosti, které snižují důvěru v kompetenci autorky ohledně vhodného aplikování díla Mary Douglas. Kromě již zmíněného Levi-Strauu nebo Gannepe pak autorka např. uvádí: „*Samozřejmostí příbuzenských systémů je, že i když se předávají zdroje například v patrilineární linii, tak to ale neznamená, že členové společnosti nemají žádný příbuzenský vztah s členy z matčiny strany. Tady se jedná jen o přednosti v dědictví, ale příbuzenský vztah to nenarušuje a ani nemění.*“ (s. 11). To je ovšem diskutabilní, protože není

zcela pravda, že by patrilineární systém nemodifikoval příbuzenské vztahy s příbuznými z matčiny strany. Samozřejmě je modifikuje a to velice významně. Podle autorčina popisu by pak mohl být patrilineární systém chápán tak, že kromě dědictví nedochází k významným rozdílům mezi patrilineárním a bilaterálním systémem.

Autorka také píše: „*Jelikož nemá klan svého prokazatelného předka, mnoho kultur se začalo ztotožňovat se zvířetem anebo rostlinou, kterým říkají totem, který může odkazovat na jejich hodně dávného předka a má i nějakou ochrannou moc před zlými duchy. V naší historii tak máme taky několik rodů, pro příklad bych ráda uvedla rod Habsburků anebo Přemyslovců.*“ (s. 12). Ovšem rod ve smyslu panovnickém a rod ve smyslu antropologickém je zcela jiný. Navíc se označení „panovnický rod“ ujal spíše jako český ekvivalent pro označení slova dynastie (alespoň, pokud je mi známo). Na stejné stránce také uvažuje o Geertzovi jako o filozofovi. Je snad i pravda, že filozofové by mohli Geertze označit za filozofa, ovšem v antropologicky zaměřené práci projde jeho kategorizace na filozofa jen stěží. Ve výčtu bychom mohli pokračovat – na s. 13 uvádí autorka v odkazu na Gennepa „obřad přechodu“, ale obecně je v této souvislosti používán termín „přechodové rituály.“ Dále autorka uvádí: „*Ke konci svého života, se Mary Douglasová zaměřila na studium Starého zákona, a tím odpoutala svoji vědeckou pozornost od studia kulturních relativismů*“ (s. 19), přičemž uvádí slovo relativismů v plurálu. Také si nejsem zcela jistý, jestli autorka používá termín přežitek správně. Také evolucionismus nebyl Darwinovým myšlením ovlivněn jenom trochu, ale hodně.

Ve vztahu k myšlení Mary Douglas se poté objevují určité body, které nejsou podle mého názoru v souladu s jejími úvahami. Autorka bakalářské práce např. uvádí: „*Jelikož je nečistý, tak se nikdo nesmí dotknout ničeho, čeho se dotýkal on, toto však neplatí pro jeho manželku, která jelikož mu prokazuje úctu, tak samozřejmě může uklidit jeho talíř. Tady vidíme, že i primitivní kultury si to zařídí tak, aby si po sobě nemuseli uklízet věci anebo je umývat, protože na to přeci mají ženu, která to za ně ráda udělá ještě jim tím prokáže svoji bezmeznou úctu.*“ (s. 31). Zde bych řekl, že autorka poněkud sarkastickou formou vnáší do uvažování „primitivních národů“ racionální vzorec jednání (z pohledu mužů), ale právě racionalita nebyla podle mě přímo spjata s uvažováním Mary Douglas o přírodních národech – nevnucovala jim racionalismus, ale spíše strukturalisticky poukazovala na nevědomé a skryté složky jednání. Zde si právě myslím, že pokud by se autorka více věnovala teoretickému rozboru uvažování Mary Douglas, tak by se mohla těmto nesouladům vyhnout. I v jiných pasážích práce jsem si nebyl zcela jistý, jestli příklady autorky věrohodně ilustrují

myšlení Mary Douglas. Můžu však uvést, že obecně je podobných teoretických chyb spíše málo.

Při psaní bakalářské práce pak autorka uváděla vlastní názory a přesvědčení, ale to bych opět u reflektování závěrů Mary Douglas neočekával. Spíše bych doporučoval věnovat se striktně teoretickému nebo empirickému ukotvení a neuvádět vlastní názory.

Jedná se o druhou bakalářskou práci autorky, protože první práce byla zatížena plagiátorstvím (až 40%). Tato nová práce je tedy v podstatě opravná. I navzdory nedostatkům je zcela patrné, že autorka si dala na revizní práci velmi záležet a to je samozřejmě dobře. Práce má jasný cíl a jasný záměr a navzdory výše uvedeným nedostatkům je pečlivě napsaná. S ohledem na gramatické a stylistické nedostatky si však říkám, že autorka svou práci mohla dát na jazykovou korekturu, anebo si ji ještě vícekrát pořádně přečíst. Práci lze však přesto doporučit k obhajobě.

Otázky oponenta práce:

- Primární: Jak ovlivnil strukturalismus a tradice britské sociální antropologie myšlení Mary Douglas? Co bylo strukturalistického na díle Čistota a nebezpečí?
- Sekundární: Jaké teoretické závěry z Vaší práce plynou?

V Praze

Datum: 3.8. 2022

Mgr. Luděk Jirka, Ph.D